

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
Кафедра корейської та японської філології

Курсова робота
з японської філології на тему:
«Особливості, які впливають на процес усного перекладу (на матеріалі японської мови)»

Студента групи Пяп 02-19
факультету східної та
слов'янської філології
денної форми здобуття освіти
Освітньої програми:
Японська мова і література та переклад,
західноєвропейська мова
Спеціальності 035 Філологія
Спеціалізації 035.069 Східні мови та
літератури (переклад включно), перша –
японська
Бричника Дениса Сергійовича

Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук, доцент
Свердлова Т. Г.

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

КИЇВ – 2023

ЗМІСТ

ЗМІСТ	2
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. УСНИЙ ПЕРЕКЛАД. ВИДИ, ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ	6
1.1. Види усного перекладу	6
1.1.1. Синхронний переклад	6
1.1.2. Послідовний переклад.....	7
1.1.3. Нашіптування	8
1.1.4. Синхронізація відео тексту	9
1.1.5. Переклад з аркуша	11
1.1.6. Синхронне читання заздалегідь перекладеного тексту	11
1.1.7. Синхронно-послідовний переклад.....	12
1.2. Основні особливості усного перекладу	12
1.3. Проблеми під час усного перекладу	13
Висновок до Розділу 1	16
РОЗДІЛ 2. ЛІНГВІСТИЧНІ ТА КУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЯПОНСЬКОЇ МОВИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА УСНИЙ ПЕРЕКЛАД	17
2.1. Синтаксис і порядок слів	17
2.2. Граматичні відмінності між українською та японською мовами.....	18
2.3. Лексика, ідіоми та наголоси.....	22
2.4. Японський культурний контекст та його вплив на переклад.....	25
2.5. Проблеми в комунікації, некоректний переклад та його наслідки	26
Висновки до Розділу 2	28
ВИСНОВКИ	29
要約	31

ВСТУП

У цій курсовій роботі ми хочемо визначити особливості використання усного перекладу, розглянути існуючі види, сфери використання даного типу перекладу, можливі проблеми при використанні, особливості, які впливають на адаптацію певних слів та концептів, а також визначити його актуальність.

Усний переклад — один із найскладніших різновидів перекладу, за якого перекладач перекладає усну або жестову мову з однієї мови на іншу в режимі реального часу. Він передбачає майстерність усного перекладача, який слухає оратора однією мовою і передає зміст і намір його слів іншою мовою для іншої аудиторії. **Актуальність** цієї роботи зумовлена наступними факторами:

- 1) великий попит на синхронний переклад на міжнародних заходах великого і малого масштабу;
- 2) зростаючі темпи глобалізації в усьому світі;
- 3) стрімкий розвиток технологій, що застосовуються в області усного, що покладає на перекладача завдання швидкого оволодіння будь-яким обладнанням;
- 4) зростання вимог до усних перекладачів в зв'язку з розширенням ринку через глобальну пандемію - різноманітність спеціалізацій перекладу, володіння декількома іноземними мовами, вміння працювати в різних режимах і умовах.

Метою роботи є розглянути особливості усного перекладу, складність використання даного типу перекладу, актуальність та спосіб уникнення можливих проблем при перекладі з японської мови.

Об'єктом дослідження в курсовій роботі є особливості усного перекладу на матеріалі японської мови.

Предметом дослідження є особливості усного перекладу, його різновиди, сфери використання та можливі лінгвістично-культурні особливості під час перекладу.

Задля того, аби досягти поставленої цілі, необхідно вирішити **ряд поставлених задач**. А саме:

1. Виявити види усного перекладу та дослідити їх особливості.
2. Дослідити проблеми притаманні усному перекладу.
3. Визначити, які особливості є актуальними саме для японської мови.

Новизна роботи полягає в тому, що особливості усного перекладу є актуальною темою для дослідження, а подальше поглиблення у такий аспект мови дає змогу більш детально розібрати проблематику усного перекладу у сучасності.

РОЗДІЛ 1. УСНИЙ ПЕРЕКЛАД. ВИДИ, ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ

1.1. Види усного перекладу

Мета даного розділу – розглянути усі види усного перекладу, виявити їх особливості, можливі проблеми та визначити стратегії їх застосування у реальних умовах.

Існують наступні види усного перекладу:

- 1) Синхронний переклад
- 2) Послідовний переклад
- 3) Нашіптування
- 4) Переклад з аркуша
- 5) Синхронне читання заздалегідь перекладеного тексту
- 6) Синхронізація відео тексту
- 7) Синхронно-послідовний

1.1.1. Синхронний переклад

Синхронний переклад - це різновид усного перекладу, відмінною рисою якого є одночасність виступу оратора і перекладення його мови синхроністом [1, с. 98]. Цей вид синхронного перекладу іноді називають **власне синхронним**. Він здійснюється на масових міжнародних заходах з великою кількістю іноземних гостей. Як правило, це тривалі заходи, тривалість яких була б збільшена в два рази при використанні послідовного перекладу. Обов'язковою умовою є наявність спеціальної апаратури -

кабіни з навушниками і мікрофоном для перекладача, навушників і каналів перемикання мов для реципієнтів перекладу, - які забезпечують гарну якість звуку для всіх слухачів.

«Головна особливість синхронного перекладу полягає в паралельності сприйняття мови оратора і зародженню мовлення на мові перекладу» [2, с. 6]. Це досягається за рахунок невеликого відставання перекладача від оратора. Згідно з результатами численних спостережень воно коливається в межах 2-10 секунд. В умовах японської мови, це значення підвищується до 15-20 секунд, адже переклад робиться із кінця речення. Синхронний переклад відрізняється і іншими особливостями: підвищена швидкість перетворення мовного повідомлення, залежність темпу перекладу від темпу мови оратора, синхронізація різних видів діяльності - слухання і говоріння.

Не кожна людина здатна до синхронного перекладу. Стверджується, що даний вид перекладу пов'язаний з сильним психічним напруженням, тому що «... одночасно слухати і говорити нормальна людина не може - це психофізіологічна аномалія» [3, с. 82]. Потрібна витривалість, швидкість реакції, належний рівень знання мови. Необхідні і міжкультурна компетентність, широкий кругозір, спеціалізація за кількома напрямками, щоб швидко встановлювати логічні зв'язки і вміло оперувати термінами. Г. Е. Мирам підкреслює, що «гарного синхроніста створює практика і досвід, накладені на вроджені якості» [3, с. 90].

1.1.2. Послідовний переклад

Послідовний переклад - це різновид усного перекладу, у якому перекладач слухає промову або презентацію оратора, а потім, після короткої паузи, передає повідомлення іншою мовою. Перекладач робить нотатки під час виступу оратора, а потім передає повідомлення цільовою мовою.

Цей спосіб перекладу використовується, коли цільова аудиторія не розмовляє тією ж мовою, що й оратор. Часто застосовується в ситуаціях, коли оратор і аудиторія повинні мати гарну комунікацію, аби донести складну або важливу інформацію. Наприклад, на ділових зустрічах перекладач може допомогти сторонам, які ведуть переговори про угоду або під час медичних консультацій допомогти лікарю та пацієнту зрозуміти один одного.

Для виконання послідовного перекладу усний перекладач повинен мати відмінні навички аудіювання та конспектування, а також високий рівень вільного володіння мовою оригіналу та мовою перекладу. До того ж, він повинен бути знайомий з тематикою та термінологією, що використовується під час виступу або презентації.

Деякі з поширених стратегій включають узагальнення повідомлення оратора, зосередження уваги на ключових моментах і використання перефразування для передачі складних ідей. Окрім цього, потрібно вміти передавати тон, стиль і емоції промови оратора, в свою чергу, це вимагає сильних міжособистісних і комунікативних навичок.

Обладнання, необхідне для послідовного перекладу, включає у себе блокнот, ручки, або мікрофон для посилення звуку. Також можуть використовуватися навушники, аби краще чути оратора. У деяких ситуаціях віддалений послідовний переклад може здійснюватися за допомогою відеоконференцій.

1.1.3. Нашіптування

Нашіптування, також відомий як «шушутаж», - це вид синхронного перекладу, коли перекладач сидить або стоїть поруч зі слухачем і шепоче йому на вухо повідомлення, що перекладається. Він зазвичай використовується в ситуаціях, коли усний переклад потрібен лише кільком особам або невеликій групі людей, а

використання традиційного перекладацького обладнання, такого як мікрофони та навушники, є неможливим або недоцільним [1, с. 98].

Шушутаж часто використовується у ділових зустрічах, конференціях, переговорах та у неформальних обставинах, коли усний переклад потрібен для обмеженої кількості осіб, які можуть не володіти мовою, що використовується у спілкуванні. Він також може використовуватися в ситуаціях, коли усний переклад необхідний для людей з порушеннями слуху, які потребують більш індивідуальної форми спілкування.

Оскільки перекладач говорить пошепки, кількість реципієнтів перекладу обмежується безпосередньою близькістю до слухача. Це означає, що тільки ті, хто фізично знаходиться поруч з перекладачем, можуть отримати користь від цього типу перекладу, але це може бути непрактично у великих приміщеннях або за наявності великої кількості людей.

На нашіптування може впливати фоновий шум, що ускладнює чітке сприйняття слухачем повідомлення, сказаного пошепки, особливо у шумному середовищі.

Присутність перекладача, який шепоче на вухо реципієнту, може відволікати або створювати дискомфорт для інших учасників розмови, оскільки це може переривати хід розмови або сприйматися як втручання. Це також може викликати занепокоєння щодо конфіденційності сказаної інформації, оскільки перекладач знаходиться у безпосередньому контакті з учасниками діалогу і може почути секретну інформацію.

Якість нашіптування залежить від кваліфікації та досвіду перекладача. Нашіптування потребує від перекладача одночасного слухання, перекладу та шепотіння повідомлення, що може вимагати від нього великих розумових і фізичних зусиль, та може вплинути на точність і якість перекладу.

1.1.4. Синхронізація відео тексту

Окремо варто розглядати синхронний переклад в кіноіндустрії. Відмітна ознака такого перекладу - образотворчий ряд. Суть полягає в синхронному перекладі промови акторів або диктора. Може бути три ситуації: наявність перекладеного монтажного листа, наявність оригінального монтажного листа (або субтитрів) і відсутність монтажного листа.

Першу ситуацію описує І.С. Алексєєва, яка виділяє тип синхронного перекладу, який має назву синхронізація відео тексту, тобто проголошення готового перекладу [4, с. 19]. Попередній письмовий переклад робиться та озвучується перекладачем, або ж його колегою. Слід зазначити, що на даний момент цей вид перекладу не актуальний для індустрії кіно перекладу, де перекладач виконує тільки переклад тексту фільму, а озвученням і укладанням займаються інші люди. Переклад монтажного листа часто редагується укладальником, який здійснює ліпсінк (англ. lip-sync). Цей термін позначає процес адаптації фонетичної форми на мові перекладу під руху губ акторів на відео [5]. Також важливо, щоб довжина звучання тексту мовою оригіналу і мовою перекладу збігалися. Це дозволяє створити враження, що актори розмовляють мовою іншомовного глядача, і більше зануритись у фільм, не відволікаючись на субтитри і іноземну мову. Це дуже актуально для українського кінопрокату, оскільки багато іноземних фільмів виходять для офіційного показу в дубльованому вигляді.

Дві інші ситуації зазвичай мають місце на кінофестивалях, де фільм показується вперше і таку інформацію, як діалоги і монологи зі сценарію, розголошувати не дозволено. Синхронний переклад кінофестивалів з наявністю монтажного довгий час застосовувався за кордоном поряд з субтитрами до 1985 року, але перевагу найчастіше віддавалася субтитрами.

Незважаючи на те, що переклад «з аркуша» і синхронне читання заздалегідь перекладеного тексту стоять окремо від власне-синхронного перекладу, вони часто застосовуються поряд з ним, тому має сенс розглянути ці види перекладу.

1.1.5. Переклад з аркуша

Письмово-усний синхронний переклад, або так званий переклад «з аркуша» відрізняється змішаною модальністю сприйняття, тобто сприйняття на слух доповнюється зоровим сприйняттям тексту [2, с. 8]. А.Ф. Ширяєв пише, що цей вид перекладу займає проміжне положення між усним переказом усного мовлення і усним переказом письмових матеріалів [6, с. 3]. Г.В. Чернов стверджує, що синхронний переклад з опорою на текст є вторинним і факультативним, аргументуючи свою позицію тим, що синхронний переклад з листа «перестає бути синхронним ... бо то, що становить істотну характеристику синхронного перекладу - безперервність каналу комунікації, - порушується» [6, с. 8]. У ситуації синхронного перекладу, переклад «з аркуша» застосовується, коли є текст виступу або документ, який будуть зачитувати на заході, але який ще не перекладений.

1.1.6. Синхронне читання заздалегідь перекладеного тексту

Виділяється ще один вид усного перекладу - синхронне читання заздалегідь перекладеного тексту, який в американській культурі, за словами Лін Віссон, називають 'Van Doren' [7, с. 23]. Перекладач підлаштовується під мову оратора, щоб переклад звучав як при власне синхронному перекладі, при необхідності корегуючи текст [2, с. 3]. Як і при перекладі «з листа», лінійність і безперервність акту комунікації порушуються. Відповідно, синхронне читання заздалегідь перекладеного тексту є факультативним видом синхронного перекладу. Такий вид перекладу використовується, у ситуаціях, коли є вже перекладені матеріали, які будуть зачитуватися у виступі. Таке буває, наприклад, на засіданнях ООН.

1.1.7. Синхронно-послідовний переклад

Відносно нещодавно синхронний переклад отримав новий виток розвитку і започаткував новий вид перекладу - синхронно-послідовний (англ. *simconsec*). Він припускає наявність технічного оснащення - навушників і звукозаписного пристрою. Коли оратор вимовляє відрізок тексту мовою оригіналу, перекладач слухає і за бажанням робить записи. В цей час відрізок тексту фіксується на звуко записуючому пристрої. Оратор робить паузу для перекладу, перекладач прослуховує в навушниках сказане і здійснює синхронний переклад, при цьому спираючись на записи або вже готовий варіант перекладу, який він ще тримає у розумі. Для реципієнта такий переклад послідовний, а для перекладача він носить змішаний характер, що служить свого роду підстрахуванням і зводить до мінімуму втрати, характерні для будь-якого виду усного перекладу [8].

Simconsec може виявитися незмінним у випадках, коли перекладач в силу різних обставин не може чути мову оратора чітко і досить голосно. Наприклад, якщо оратор виступає зі сцени, а перекладач стоїть на відстані або за лаштунками, і, відповідно, звук голосу спрямований у зал, в умовах підвищеного рівня шуму на виробництві та на вулиці. Щоб уникнути проблем з якістю звуку, з дозволу виступаючого можна прикріпити мікрофон з записуючим пристроєм йому на одяг.

1.2. Основні особливості усного перекладу

Ми вже навели основні види усного перекладу та розібрали унікальні особливості кожного з типів, проте у цьому підрозділі ми хотіли б вивести основні особливості, які об'єднуються у кожному з них.

1. Вправне володіння мовою оригіналу та цільовою мовою.

2. Культурна компетенція, розуміння культурних нюансів і контексту як мови оригіналу, так і мови перекладу. Це включає розуміння соціального, історичного та культурного походження доповідачів та їх аудиторії.
3. Багатозадачність: потрібно обробляти інформацію однією мовою, одночасно створюючи усний переклад іншою мовою. Це вимагає здатності ефективно виконувати багато завдань одночасно, слухати і говорити, а також керувати потоком спілкування.
4. Адаптивність: перекладачі повинні адаптуватися до різних умов, таких як ділові зустрічі, конференції, судові процеси, медичні прийоми тощо. Вони повинні мати можливість регулювати свій тон, регістр і стиль інтерпретації відповідно до контексту та потреб учасників.
5. Швидке мислення та вирішення проблем: перекладачі часто стикаються з проблемами, такими як нечітка мова, технічний жаргон або делікатні теми. Їм потрібно швидко думати та приймати рішення про те, як найкраще інтерпретувати в таких ситуаціях, зберігаючи при цьому точність і професіоналізм.
6. Управління часом: перекладачі повинні ефективно керувати своїм часом, гарантуючи, що вони не відстають від темпу оратора, надаючи точний усний переклад. Їм може знадобитися за долю секунди прийняти рішення про те, що пропустити або підсумувати, щоб не відставати від оратора.

1.3. Проблеми під час усного перекладу

Проблеми під час усного перекладу, стосуються різних випадків, з якими перекладачі можуть зіткнутися під час передачі розмовного мовлення з однієї мови на іншу в режимі реального часу. Усний переклад є складним і вимогливим завданням, яке вимагає високого рівня лінгвістичних, когнітивних і соціокультурних навичок. Однак,

незважаючи на кваліфікацію та досвід усного перекладача, у процесі усного перекладу можуть виникнути різні проблеми. Зараз ми назвемо основні проблеми з якими може зустрітися потенційний перекладач.

Однією з найпоширеніших проблем під час усного перекладу є точність. Точність означає здатність перекладача достовірно передати повідомлення оратора, не пропускаючи та не викривляючи жодної думки. Однак неточний переклад може призвести до помилкового сприйняття та непорозуміння, що призведе до розгубленості серед аудиторії.

Ще однією проблемою під час усного перекладу є проблема часових обмежень. Перекладачі працюють у режимі реального часу, і їм потрібно швидко обробляти інформацію, щоб забезпечити негайний і послідовний переклад. Обмеження часу можуть створювати труднощі для перекладачів, особливо у стресових ситуаціях, наприклад, у медичних або юридичних установах. Частою проблемою є дотримання темпу оратора, а також збереження належного темпу при перекладі, адже перекладач має неоднакові відрізки тексту порівняно з оригіналом, особливо коли вони мають справу зі складною або технічною лексикою. Наприклад, у судовому засіданні адвокат може говорити швидко під час представлення доказів, і перекладач має встигати за темпом, аби забезпечити точний переклад.

Крім того, проблема управління кількома ролями та очікуваннями може бути проблемою під час усного перекладу. Вони можуть зіткнутися з конфліктами між їхньою роллю як мовного посередника та їхнім етичним обов'язком залишатися неупередженим і нейтральним. Наприклад, під час дипломатичних переговорів перекладачу може бути важко зберігати неупередженість під час перекладу спірних заяв обох сторін.

Іншою проблемою під час усного перекладу є робота з неоднозначною або незнайомою термінологією. Перекладачі можуть зіткнутися з технічним жаргоном, ідіоматичними виразами або культурними посиланнями, які їм незнайомі. Це може створити труднощі для точного перекладу таких елементів мови. Також проблеми з

термінологічною точністю може викликати спеціальна лексика, така як медична або юридична термінологія. Наприклад, під час медичної конференції доповідач може використовувати складні медичні терміни, незнайомі для перекладача, що може призвести до потенційних неточностей у перекладі.

І останньою проблемою, яку ми виділимо, це питання управління стресом і втому, адже це також може бути проблемою під час усного перекладу. Усний переклад – це розумово та фізично важке завдання, яке вимагає інтенсивної концентрації та зосередженості. Перекладачі можуть відчувати стрес, втому або виснаження, що може вплинути на їх роботу [10, с. 93].

Висновок до Розділу 1

Таким чином, тема усного перекладу, його видів, особливостей та проблем - це складна та багатогранна сфера, яка потребує ретельного вивчення та аналізу. У цьому розділі, ми дослідили багато аспектів усного перекладу, включаючи різні види усного перекладу, такі як послідовний, синхронний та похідні від них типи, а також особливості та проблеми, пов'язані з кожним видом перекладу.

Один із ключових висновків цього розділу полягає в тому, що усний переклад - це не просто механічний процес передачі слів з однієї мови на іншу, а скоріше складне когнітивне та лінгвістичне завдання, яке включає в себе розуміння інформації мовою оригіналу, інтерпретацію його значення та вираження його мовою перекладу з урахуванням культурних нюансів та контексту. Крім того, ми визначили, що роль перекладача виходить за рамки лінгвістичних знань і включає в себе критичне мислення, активне слухання та культурну чутливість.

Таким чином, усний переклад, його види, особливості та проблеми є критично важливою сферою, яка потребує кваліфікованих фахівців, що володіють не лише лінгвістичними знаннями, але й культурною обізнаністю, когнітивними здібностями та здатністю до адаптації, щоб орієнтуватися в складнощах міжмовної комунікації.

РОЗДІЛ 2. ЛІНГВІСТИЧНІ ТА КУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЯПОНСЬКОЇ МОВИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА УСНИЙ ПЕРЕКЛАД

2.1. Синтаксис і порядок слів

Японська та українська – дві різні мови з унікальними синтаксичними структурами, які суттєво впливають на процес перекладу. Синтаксис стосується розташування слів і фраз у реченні, і він відіграє вирішальну роль у тому, як значення передається обома мовами. Розуміння відмінностей у синтаксисі між японською та українською мовами має ключове значення для перекладачів, задля того, аби точно інтерпретувати правильне значення у різних контекстах.

Однією з ключових відмінностей між японським та українським синтаксисом є порядок слів. У японській мові основний порядок слів — підмет-додаток-присудок (SOV), який суттєво відрізняється та є протилежним, наприклад, типовому англійському порядку слів (підмет-присудок-додаток або SVO). Це означає, що в японській мові дієслово стоїть у кінці речення після додатка. До якого типу відносити українську мову – питання дискусійне. Адже, вона може використана як в англійській системі SVO, так і абсолютно вільним порядком слів (free word order), який не може бути використаним у японській чи англійській мові [9, с. 2]. Саме тому, ця різниця в порядку слів може ускладнити точну передачу змісту японського речення.

Наприклад, у японській мові речення на кшталт «私は林檎を食べず。」 було б граматично правильним, оскільки дієслово «食べます» (їсти) ставиться в кінці речення, тоді як в українській мові еквівалентне речення було б бути "Я їм яблуко" з присудком "їм", яке стоїть після підмета "Я" і перед додатком "яблуко".

Різниця в порядку слів між японською та українською мовами може призвести до непорозумінь і неправильного перекладу. Наприклад, якщо перекладач перекладає японське речення з порядком слів SOV на українську мову, використовуючи порядок слів SVO, отримане речення може неточно відобразити оригінальне значення [11, с. 144-151].

Інша проблема, пов'язана з порядком слів SOV в японській мові, полягає в тому, що воно може створювати довгі та складні речення, які важко зрозуміти та перекласти. Японські речення часто можуть включати в себе кілька підрядних речень, що робить їх довшими та складнішими, ніж українські [12, с. 98-103]. Але також може відбуватися і навпаки. Адже у японській мові одне лише дієслово або прикметник може виступати повноцінним реченням: “よっしゃ!” «(Я/ми/вони) зробили (це)!» або ж かつこいい! «(хтось або щось,) круте!».

2.2. Граматичні відмінності між українською та японською мовами

Граматичні відмінності між японською та іншими мовами, в нашому випадку – українською, можуть суттєво вплинути на процес перекладу. Ми хотіли б виділити, на нашу думку, головні граматичні відмінності у японській мові, які впливають на переклад.

Окрім порядку слів, японська також використовує 助詞 (дооші) частки для позначення граматичних функцій, таких як підмет, об'єкт і місце. Такі частки, як-от «は» (ва), «が» (га) і «を» (о) та багато інших, можуть впливати на процес інтерпретації, оскільки вони часто не мають прямих еквівалентів в інших мовах. Ці частки можуть додати ще один рівень складності у процесі перекладу, а також змінювати своє значення

у реченні залежно від того, де вони розміщені [13, с. 47-54]. До прикладу, ми візьмемо речення にんじんを食べた" (ninjin wo tabeta). Оскільки у японській мові, слова, які позначають особу часто опускаються, без додаткового контексту дане речення можна перекласти як «Я з'їв моркву», так і «Моркву з'їли», в залежності від того хто виступає спікером, а хто слухачем. Однак в українській мові немає подібної системи часток, і це може створити труднощі під час перекладу японських речень, які значною мірою покладаються на частки для граматичної точності.

Складність відмінювання дієслів у японській мові є ще одним аспектом синтаксису, який може вплинути на переклад. Японські дієслова мають різні форми, включаючи у себе різні рівні ввічливості, часи та форми для вираження волі, пропозиції та зобов'язання. Українська, навпаки, має відносно простішу систему відмінювання дієслів.

敬語 (кейго) або ввічлива мова є одним з найважливіших аспектів японського спілкування, який використовується для демонстрації поваги та ввічливості до різних соціальних статусів. Усього існує три основні типи ввічливої мови це 丁寧語 (Teineigo) або нейтральна мова, 尊敬語 (сонкейго) – чемна мова, а також 謙讓語 (кенджього) або ж скромна, самопринизлива мова.

Ось, як змінюються форми слова в залежності від використання різних рівнів ввічливої мови (табл. 1).

Таблиця 1

Нейтральна форма	Чемна форма	Скромна форма	Переклад
丁寧語	尊敬語 (сонкейго)	謙讓語 (кенджього)	
食べます	召し上がります	いただきます	Їсти

見ます	ごらんになります	拝見します	Бачити
言います	おっしゃいます	申します	говорити

Мы хочемо навести приклади різних видів кейго, аби детальніше розглянути відмінності між формами [14]:

丁寧語 (тейнейго)

「私はよくお寿司を食べます。」

/Watashi wa yoku o-sushi wo tabemasu./

Я часто їм суші.

「私はよく日本のアニメを見ます。」

/Watashi wa yoku nihon no anime wo mimasu./

Я часто дивлюся японські аніме.

「私の飼い犬の名前はタロウと言います。」

/Watashi no kai inu no namae wa Tarou to iimasu./

Мого собаку звать Таро.

尊敬語 (сонкейго)

「夜ご飯は召し上がりましたか？」

/Yoru gohan wa meshi agari mashita ka?/

Чи ви вже обідали?

「私の母国の写真をご覧ください。」

/Watakushi no bokoku no shashin wo go-ran ni natte kudasai./

Подивіться будь-ласка на фотографію моєї рідної країни.

「明日は会議だと部長がおっしゃっていました。」

/Ashita wa kaigida to buchou ga osshatte imashita./

Директор сказав, що завтра у нас буде нарада.

謙讓語 (кенджього)

「先日頂いたお菓子はとても美味しかったです。」

/Senjitsu itadaita okashi wa totemo oishikatta desu./

Солодощі, які я отримав вчора були дуже смачними.

「今から資料を拝見させていただきます。」

/Ima kara shiryou wo haiken sasete itadakimasu./

Я негайно піду подивлюся на ці матеріали

「私はスティーブと申します。」

/Watakushi wa Suti-bu to moushimasu./

Мене звати Стів.

Різниця між цими конструкціями потребує ретельного вивчення, потребує багато зусиль і практики задля повного опанування, адже їх велика кількість і нагромадження одне на одну, можуть викликати помилки при перекладі, особливо упродовж часу, коли уважність буде спадати.

2.3. Лексика, ідіоми та наголоси

Унікальний словниковий запас, ідіоматичні вирази, наголоси, а також місцеві діалекти створюють багато проблем для перекладачів, оскільки вони вимагають глибокого розуміння культурних і контекстуальних нюансів, щоб точно передати значення цільовою мовою.

Японська мова має окремий словниковий запас, який відрізняється від української та інших мов. Використання унікальних слів і виразів у японській мові може створювати проблеми для усних перекладачів, оскільки прямий переклад не завжди може передати оригінальне значення. Наприклад, японське слово «気持ち» (kimochi) можна перекласти як «почуття» або «відчуття», але його відтінки можуть змінюватися залежно від контексту, культурних норм і наміру мовця [15, с. 141]. Також ми хотіли б навести декілька прикладів, слів які зовсім не мають відповідників, а отже потребують окремої уваги при їх вивченні та перекладі. Фраза, яке дуже часто використовується у повсякденному житті – しょうがない (щооганай) – буквальний переклад означає «З цим нічого не зробиш», яке означає, що не потрібно хвилюватись з приводу помилки або якоїсь події у минулому, яка не залежала від вас, зараз вже нічого не можна зробити. Або ж інше слово - みんなさん (мінна-сан) – ввічливе звернення до групи людей. В українській та англійській мовах є просторічний аналог – «народ» та «people» відповідно. Але через те, що це саме просторічний аналог, він не може бути використаний у офіційних заходах. Контекстно-коректне звернення може бути «пані та панове», проте і тут можуть виникнути проблеми, адже таке звернення підходить для суто офіційного заходу, але не для, наприклад, звернення до аудиторії в школі чи університеті, через те, що для даної групи людей воно може бути занадто офіційним.

Японська також має багатий репертуар ідіоматичних виразів, які важко правильно інтерпретувати. Ідіоматичні вирази, такі як «猫をかぶる» (neko wo kaburu), що буквально означає «носити kota», але переносно означає «прикидатися невинним» або «поводитися наївним», можуть становити труднощі для перекладачів [16, с. 231].

Японська мова також включає численні діалекти 方言 (хооген), кожен зі своїм унікальним словниковим запасом і виразами. Ці діалекти та регіональні варіації можуть створювати проблеми для перекладачів, оскільки для точного перекладу можуть знадобитися додаткові знання та розуміння конкретного діалекту чи регіональної культури [16, с. 76]. Вони можуть значно відрізнятися з точки зору вимови, словникового запасу, граматики та використання. Ми не будемо говорити про 東京弁 (Токіо-бен) Токійський діалект, адже він вважається стандартною японською, але ми виділимо 2 інших. Перший з них, це 関西弁 (кансай-бен), діалект, який використовується у регіоні Кансай який включає такі міста, як Осака, Кіото та Кобе. Кансайський діалект, як правило, має більш плоску інтонацію із характерним «мелодійним» ритмом. Наприклад, です на кансайському діалекті вимовляється як や. おきに (дякую) використовується замість ありがとう", а めっちゃ (дуже) зазвичай використовується в діалекті Кансай, але не в стандартній японській мові. Діалект Кансай має деякі граматичні відмінності, наприклад використання допоміжного дієслова へん для вираження припущень.

宿題しなかったら、チョコレートあげないよ！ - токійський діалект.

/Shukudai shinakattara, chokorēto agenai yo! /

宿題せえへんかったら、チョコレートあげへんで！ - кансайський діалект.

/Shukudai se ehen kattara, chokorēto agehen de! /

Якщо ти не зробиш домашнє завдання, я не дам тобі шоколадки!

東北弁 (тоохоку-бен), використовують у регіоні Тохоку, який включає такі міста, як Сендай і Аоморі. Він часто має специфічний акцент, який характеризується подовженням та нейтралізацією голосних. Є стереотип, що цим діалектом розмовляють ліниві або незграбні люди, оскільки носії нерозбірливо вимовляють слова і не дуже широко відкривають рот. На діалекті Тохоку, です вимовляється як でや、こん використовується замість これ, а てっぺん (дуже) зазвичай використовується в діалекті Тохоку, але не в стандартній японській мові. А також замість ~でしょう та ~じゃないですか використовують ~だべ та ~だべした, а у більш північних містах - ~だぞい、~だっばい、~だばい.

なんでさ、それは知らないんだよな。 - токійський діалект

/Nande sa, sore wa shiranainda yo na./

なんでやねん、それは知らんだべさ。 - діалект Тохоку

/Nandeyanen, sore wa shiran da besa./

Чому я взагалі маю знати про це?

Японська мова має чіткий набір фонетичних звуків і фонологічних правил, які відрізняються від української та інших мов. Оскільки японська мова має неймовірну кількість омонімів, це робить її дуже небезпечною для перекладу без додаткового контексту, в нашому випадку – усно. Наприклад, слова «参加» (санка) і «酸化» (санка),

вони мають різні значення, але абсолютно однакову вимову, та перекладаються як «участь» та «окислення» відповідно [17, с. 75].

Та варто зазначити, що японці використовують музикальний наголос, завдяки чому розрізняють велику кількість вже не омонімів, а омографів. Наприклад, слово «はし» (hashi) може означати як «箸 (палички для їжі)» або «橋(міст)» залежно від висоти наголосу на певний склад [18, с. 96]. Через відсутність візуальної картини у вигляді канджі, перекладачі повинні покладатися виключно на свої знання та контекст.

2.4. Японський культурний контекст та його вплив на переклад

Культура відіграє важливу роль у процесі усного перекладу, оскільки вона впливає на використання мови, стилі спілкування, звичаї, цінності та вірування. Японська мова часто містить культурні звичаї або слова, які можуть не мати прямих еквівалентів в інших мовах. Слова на кшталт カラオケ (караоке) або 侍 (самурай) певне можуть і не потребувати додаткових роз'яснень через їх широку поширеність. Проте менш поширені концепти, такі як японська соціальна ієрархія або культура чайових, а точніше її відсутність, можуть вимагати додаткового пояснення чи контекстуалізації для тих, хто не говорить японською мовою, щоб повністю їх зрозуміти [19, с. 120].

Японська культура має унікальні звичаї, етикет та різні види невербальної комунікації, які можуть відрізнятися від інших культур. Наприклад, お辞儀 (оджігі) або поклони є поширеною формою вітання в Японії, а глибина та тривалість поклону можуть передати різний рівень поваги та ввічливості [20, с. 78]. 会釈 (Ешаку): Це легкий кивок або уклін, який зазвичай використовується в неформальній ситуації або коли мимохідь

висловлюється подяка. 敬礼 (Кейрей): Це більш глибокий уклін, верхня частина тіла згинається на 30 градусів, і він зазвичай використовується в більш офіційних ситуаціях або для того, щоб показати глибоку повагу, наприклад, привітати начальника або висловити щирі вибачення. 最敬礼 (Сайкейрей): Це найглибший і найформальніший уклін, 45 градусів або більше. Зазвичай його використовують у дуже офіційних випадках, наприклад, під час церемоній, або коли демонструють найвищий рівень поваги, наприклад, до високопосадовця чи божества. Звісно, може здаватися, що ці знання ніяк не допоможуть при перекладі, адже велика кількість усних перекладів у наші дні проходили в он-лайні через глобальну пандемію. Та з часом, як світ і Японія буде все далі знову відкриватись до людей, такі деталі будуть грати важливу роль. Прикладом цього може слугувати візит президента США Барака Обама до Японії. Там він зустрівся із імператором Акіхіто, потиснув руку і зробив поклін на майже 90 градусів. Хоча й не прийнято тиснути руку та одночасно кланятись, але так він проявляв максимальну повагу.

2.5. Проблеми в комунікації, некоректний переклад та його наслідки

Проблеми у комунікації між усним перекладачем та цільовою аудиторією є найбільшим страхом для кожної із сторін. Здавалося б, лише одна помилка чи маленька неточність нічого не змінить. Проте у реальності саме ці помилки і можуть привести до катастрофічних результатів. Особливо, це можна сказати про початківців, які в спробі нічого не пропустити і фокусі на швидкості, як наслідок втрачають якість.

Ми вже не раз зазначали, складність японської мови. Через граматичні та лексичні особливості, багато речень звучить майже однаково, хоча вони можуть нести кардинально інший сенс. В даному випадку, перекладач має покладатися на контекст та

розуміння мови. Це створює не аби які проблеми при усному перекладі, через невелику кількість часу на аналіз сказаного.

Як приклад, ми хотіли би навести реальний випадок в якому одне неправильне слово змінило життя людини. Ця ситуація сталася під судового процесу. Перекладач був найнятий для того, щоб полегшити спілкування між неангломовним підсудним та судом. Під час судового засідання, обвинувачений зробив заяву рідною мовою, яку переклали як «Я винен за цей злочин». На підставі цього перекладу, підсудного визнали винним та винесли йому вирок.

Однак пізніше з'ясувалося, що перекладач допустив помилку. Насправді звинувачений сказав «Я не винен у цьому злочині». Маленька помилка у перекладі призвела до неправомірного вироку та судової помилки.

Також, ми хочемо навести ще приклад одного з найвідоміших випадків помилкового перекладу. Звісно, ми говоримо про Мокусацу (黙殺). Японське слово, що означає «не звертати уваги», «ігнорувати». Саме це слово було сказано японським урядом на заклик «союзників» припинити бойові дії та оголосити капітуляцію. Як наслідок, «союзники» прийняли це як ігнорування їх пропозиції і призвело до атомного бомбардування міст Хірошіма та Нагасакі у серпні 1945.

З того часу, Мокусацу згадується як зразок хибного усного перекладу та слугує повчальною історією для всіх перекладачів.

Висновки до Розділу 2

Отже, дослідження лінгвістичних та культурних особливостей усного перекладу в контексті японської мови дозволило зробити кілька важливих висновків.

По-перше, синтаксис і порядок слів відіграють вирішальну роль в японському перекладі, оскільки вони суттєво відрізняються від інших мов. Перекладачі повинні бути добре обізнані з унікальною структурою японських речень і розуміти, як розташування слів впливає на зміст речення.

По-друге, граматичні відмінності створюють труднощі для перекладачів при перекладі з японської на інші мови. Вживання в японській мові звертання, дієвідмінювання дієслів та часток вимагає ретельного підходу при перекладі, щоб точно передати задумане.

По-третє, словниковий запас, ідіоми та акценти створюють додаткові труднощі при перекладі з японської мови. Японська мова має багатий словниковий запас з численними омофонами, ідіомами та регіональними акцентами, які легко можуть бути неправильно інтерпретовані або втрачені в перекладі, якщо перекладач не впорається з цим завданням.

По-четверте, культурний контекст відіграє важливу роль у перекладі японської мови. Японська культура має свій власний унікальний набір звичаїв, традицій і соціальних норм, які впливають на спілкування. Перекладач повинен мати глибоке розуміння японської культури, щоб ефективно інтерпретувати повідомлення, враховуючи нюанси ввічливості, ієрархії та контексту.

Крім того, проблеми у спілкуванні та неправильний переклад можуть мати серйозні наслідки. Неправильний переклад можуть призвести до непорозумінь, хибних висловлювань і навіть до дипломатичних або культурних конфузів.

ВИСНОВКИ

Отже, на процес усного перекладу японської мови впливають різні фактори, які можна поділити на два основні аспекти: це безпосередньо основні типи усного перекладу та їх особливості а також лінгвістичні та культурні аспекти, які на нього впливають.

Усний переклад є складним процесом, який вимагає від перекладача широкого спектру навичок, включаючи володіння мовою, знання культури та когнітивні здібності. Різні види усного перекладу, такі як синхронний, послідовний та їх підвиди, мають свої унікальні особливості та виклики. Синхронний переклад вимагає швидкого мислення та навичок багатозадачності, тоді як послідовний переклад вимагає хороших навичок конспектування та збереження інформації в пам'яті.

Також висвітлено проблеми, з якими перекладачі можуть зіткнутися в процесі усного перекладу. Ці проблеми включають питання, пов'язані з точністю, відповідністю до оригіналу, швидкістю та культурними нюансами. Точність має вирішальне значення в усному перекладі для забезпечення точної передачі змісту без спотворень. Відповідністю до оригіналу і швидкість необхідні для того, щоб не відставати від темпу оратора і підтримувати процес передачі інформації. Культурні нюанси, такі як ідіоми, жести та невербальні сигнали, можуть створювати проблеми, оскільки вони можуть не мати прямих еквівалентів у мові перекладу.

Лінгвістичні та культурні аспекти відіграють значну роль у процесі усного перекладу японської мови. Японська мова - це мова з унікальними особливостями, включаючи в себе складну граматику, синтаксис, ввічливу мову. Культурні нюанси, такі як ідіоми, жести та невербальні сигнали, можуть створювати проблеми, оскільки вони можуть не мати прямих еквівалентів у мові перекладу.

Тож, на процес усного перекладу японської мови впливає цілий ряд факторів. Для забезпечення точної та ефективної комунікації в процесі усного перекладу перекладачі повинні володіти широким спектром навичок, включаючи знання мови, культурну обізнаність, когнітивні здібності та швидке мислення. До того ж, постійний професійний розвиток, безперервне навчання та практика необхідні перекладачам для вдосконалення своїх вмінь та подолання труднощів у процесі усного перекладу японської мови.

要約

まとめとして、日本語の通訳プロセスに影響を及ぼす要因は多岐にわたることが明らかになりました。言語的な複雑性や文化的背景、コミュニケーションスキルのレベルなどが通訳の質に大きな影響を与えることが分かりました。また、通訳者自身の能力や経験も重要な要素であり、継続的な専門的スキルの向上や文化的な理解の深化が必要であることが示唆されました。

さらに、異なる言語や文化間でのコミュニケーションは常に複雑な課題であり、言葉のみならず、文化的な背景や非言語的な要素にも注意を払う必要があります。異文化コミュニケーションにおいては、相手の文化に対する敬意や配慮を持ちながら、明確かつ正確に情報を伝達することが重要です。

したがって、日本語の通訳を行う際には、言語的な難しさや文化的な違いに加えて、通訳者自身のスキルや経験、コミュニケーションのスタイルなどを考慮し、高いレベルの専門的な通訳スキルを身に付ける必要があります。

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). – М.: Высш. шк., 1990. – 253 с.
2. Ширяев А.Ф. Синхронный перевод: Деятельность синхронного переводчика и методика преподавания синхронного перевода. – М.: Воениздат, 1979. – 183 с.
3. Мирам Г.Э. Профессия переводчик. – К.: Ника-Центр, 1999. – 160 с
4. Алексеева И.С. Введение в переводоведение. – М.: Академия, 2004. – 352 с.
5. Multimedia translation [Электронный ресурс]. – URL:
<http://www.trustedtranslations.com/translation-services/multimedia-services.asp>
6. Чернов Г.В. Основы синхронного перевода. – М.: Высш. Шк., 1987. – 256 с.
7. Виссон Л. Синхронный перевод с русского на английский. – М.: Р. Валент, 1999. – 274 с.
8. Technology-assisted interpreting? Why not! [Электронный ресурс]. – URL:
<http://websitesfortranslators.elingua.co.uk/accessible/?p=2073>
9. V. Vysotska, S. Holoshchuk and R. Holoshchuk. A Comparative Analysis for English and Ukrainian Texts Processing Based on Semantics and Syntax Approach – 2 с.
10. Moser-Mercer, B. (). Remote interpreting: The crucial role of presence. Bulletin VALSASLA, 81 М.: 2005, 73-97 с.
11. Shimizu, Y. Syntactic differences between Japanese and English. International Journal of English Linguistics, 6(3), М.: 2016 – 144-151 с.
12. Takahashi, S. Japanese long and complex sentences. International Journal of English Linguistics, 5(4), М.: 2015 – 98-103 с.
13. Sugita, Y. The use of particles in Japanese. International Journal of Humanities and Social Science Research, 3(2), М.: 2015 – 47-54 с.

14. Keigo: The honorific speech in Japanese [Электронный ресурс]. – URL:
<https://gogonihon.com/en/blog/keigo-the-honorific-speech-in-japanese/>
15. Aizawa, F.). Expressions of emotions in Japanese. *Pragmatics & Cognition*, 18(1), M.: 2010 - 141 с.
16. Makino, S., & Tsutsui, M. (). A dictionary of intermediate Japanese grammar. The Japan Times, M.: 2019 - 231 с.
17. Tokita, E. . Dialect and regional variation in Japanese: Historical and social perspectives. John Benjamins Publishing Company M.: 2018 – 75 с.
18. Okazaki, Y. Japanese phonetics: Theory and practice. Lincom Europa M.: 2014.
19. Kubozono, H. Accent and intonation in Japanese. In Féry, C., & van de Vijver, R. (Eds.), *The Oxford Handbook of Japanese Linguistics*, (). Oxford University Press. M.: 2017 – 94-114 с.
20. Miyake, K. . Intercultural communication in Japan: An insider view. *Multilingual Matters* M.: 2015 – 78 с.
21. Fujimoto, T. (). The Japanese bow: An exploration of Japanese communication style through the analysis of the nonverbal cue of bowing. *The Toyo Gakuho*, 97(2), M.: 2015 - 73-94 с.